

ОСОБИСТІТЬ ЯК ПРЕДМЕТ АНАЛІЗУ (ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ, ЦІННОСТІ)

Актуальність проблеми. При вивченні особистості слід взяти до уваги те, що людина сама по собі являє систему зі складною структурою. Але соціологію найбільш цікавить суспільне виявлення природи людини як продукту суспільства, як надзвичайно пластичну істоту, здатну до значних соціальних адаптацій та генерацій.

Мета. Проаналізувати потреби, інтереси та цінності особистості.

Об'єкт аналізу. Потреби, інтереси, цінності особистості.

Дослідження теми. Поняття особистість - різноманітна. Воно характеризує «надприродну», соціальну властивість людини. З одного боку, цим визначається конкретний індивід як суб'єкт діяльності, з іншого - розуміється соціальна властивість індивіда як сукупність соціальних рис, характеристик, які інтегрувалися в процесі суспільної взаємодії.

До факторів соціальної поведінки людини належать: потреби, інтереси, цінності. Люди в своїй життєдіяльності прагнуть забезпечити умови, засоби існування, реалізацію потреб, інтересів, цінностей.

Коли нам чогось не вистачає, ми відчуваємо потребу в чомусь, але водночас перебуваємо у залежності від цього чогось. Саме тому вважається, що потреба - стан живої істоти, який виражає його залежність від того, що і становить умову його існування. Задоволення потреби - процес повернення організму в стан рівноваги.

Потреби відображають об'єктивну залежність людини від зовнішнього світу, від соц. середовища. Є два види потреб: природні (нестатки людини як біологічної істоти, потреби одягу, життя, їжі тощо), соціальні (створені суспільством) (продукти суспільного життя і рівня розвитку, потреби духовної культури, спілкування з іншими людьми тощо). Залежно від можливостей індивід діє цілеспрямовано з метою задоволення тієї чи іншої потреби в конкретній соціальній системі. Тут же проявляється інтерес особи, його зміст. В понятті інтерес фіксується по-перше становище людини в суспільстві, змістовна характеристика її в залежності від діяльності інших людей, спроби використати соціальні відносини, соціальні інститути, що складаються в суспільстві для задоволення виникаючих потреб. Усвідомлення потреб та інтересів особою ніколи не буває абсолютно адекватним їх об'єктивному змісту. [7]

Потреби - це ті форми взаємодії людини зі світом (духовні чи матеріальні), необхідність яких обумовлена особливостями відтворення і розвитку її біологічної, психологічної, соціальної визначеності, і які тою чи іншою мірою відчуваються, усвідомлюються людиною. Потреби демонструють протиріччя між необхідним і наявним. Це - потреба в чомусь, необхідність чогось, що забезпечує її існування, збереження. Це - рухома сила людської активності, причина багатьох наших дій.

Кожна група потреб по-своєму виявляються у людини, з різною силою та інтенсивністю. Якщо природні потреби (нижчі) притаманні всім людям в рівній мірі, то вищі (штучні) - в неоднаковій. У цілому, вищі потреби сильніше диференціюють людей, розрізняють одного від другого, ніж нижчі, природні. Де починаються вищі потреби, там, власне кажучи, починається формування особистості. В результаті виникає двоспрямований процес: потреби керують людиною, а вона формує їх зміст. Чим вищі запити особи, тим складніший процес формування потреб. [2]

Наступний елемент, котрий виявляє сутність природи особистості, є інтерес. Інтерес - це усвідомлення потреб особистості. Це спрямованість дій індивіда залежно від можливості задоволення тієї чи іншої потреби, одна із рушійних сил поведінки та діяльності особи. Разом із потребами інтереси становлять основу цінності.

Цінність є особливим типом світоглядної орієнтації людини, увлеченнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу. Будь-які події та явища в природі, суспільстві, житті індивіда сприймаються ним не лише за допомогою науково обґрунтованих теорій, а й пропускаються через призму власного ставлення до них.

Формування поняття «цінність» пройшло складний історичний шлях.

Найбільш аргументованим, поширеним і прийнятним є твердження, згідно з яким цінності є предметом потреб та інтересів людини. Цими предметами виступають речі, явища чи ідеї, думки. Залежно від цього виділяють дві групи цінностей:

- матеріальні - це знаряддя і засоби праці, предмети і речі безпосереднього споживання;
- духовні - це ідеї, теорії, думки: політичні, правові, моральні, естетичні, філософські, релігійні, екологічні тощо.

В наш час особливої ваги набувають загальнолюдські цінності. Вони є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей планети. Слід мати на увазі, що загальнолюдські цінності мають конкретно-історичний характер. Їх розуміння в античності чи в епоху Середньовіччя суттєво відрізняється від їх розуміння в сучасному інформаційному суспільстві. У сучасній філософії поки що немає єдиного бачення того, що є загальнолюдськими цінностями. Немає основи, яка б давала змогу визначити єдині, загальнозначимі цінності для всіх народів, систем та культур. Спостерігається надзвичайне розмаїття думок щодо поняття «загальнолюдське».

Можна виділити деякі цінності, які, беззаперечно, є загальнолюдськими:

- цінність людського життя;
- смисл життя, добро, справедливість, краса, істина, свобода тощо;
- цінність природи як основи життєдіяльності людини, запобігання екологічній кризі, збереження навколишнього середовища;
- відвернення загрози термоядерної війни;
- забезпечення свободи, демократизації усіх сфер ЛЮДСЬКОЇ життєдіяльності - економіки, політики, культури тощо. [6]

Ставлення людини до інтересів та цінностей характеризують мотиви (мотивація). Вони характеризують людину насамперед як суб'єкта. Це - усвідомлена потреба особи у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності. Мотив, на відміну від потреби, - з'ясована причина поведінки, осмислена дія, усвідомлені наміри. [1]

Людина прагне здобути те, чого потребує, те, що цінить, відповідно орієнтує поведінку на конкретні цінності, причому свідомо. А це і є властивість мотиву поведінки.

Ми характеризуємо людину як особистість, залежно від того, на які цінності вона зорієнтована і чи збігаються вони із суспільно визнаними. Але цінності відображають не просто дефіцит, потребу людини в чомусь, але і процес соціального порівняння. У процесі суспільного життя люди порівнюють себе з іншими. Все це виражає прагнення до самореалізації та

самоутвердження. Система цінностей виступає і як механізм, і як результат соціального порівняння, способу упорядкування елементів культури. [3]

Поведінка та діяльність людини, крім того, визначається різними соціальними позиціями (статусами), які вона займає, і соціальними функціями (ролями), котрі виконує, соціальними нормами та цінностями, які прийняті в соціальній системі. До числа елементів соціальної системи можуть входити різні ідеальні елементи (вірування, уявлення). Соціальні норми - загальні правила поведінки в різних ситуаціях, які поширюються на всіх членів суспільства. Нами розглянуті далеко не всі елементи особи як соціальної системи, а лише основні, які певною мірою характеризують особистісну природу. Більш поглиблений аналіз особи як системи здійснює теорія особистості та соціальна психологія. [4]. Сьогодні соціологія використовує ряд сучасних теорій особистості, які з різних позицій описують природу формування особи. «Матеріалістичне» вчення людини базується на теорії дарвінізму і впливі суспільних факторів. Якщо підійти до вивчення суспільства з позицій дослідження закономірностей взаємодії суспільства і людини, економічних і соціальних факторів в історичному процесі, то відповідна теорія є теорією «соціально-історичного детермінізму», або соціально-історичною теорією суспільства, де історія подається як процес діяльності людини, яка має свої цілі. Основними принципами цієї теорії особистості (іноді її називають марксистською) є встановлення залежності особи від об'єктивних, суспільно-економічних, соціально-культурних, предметно-діяльних чинників. [5]

Аналіз особистості буде неповним, якщо її розглядати відокремлено від природи та механізму соціальної дії та діяльності. Проблема соціальної дії та соціальної діяльності завжди була в центрі уваги соціологів минулого та сьогодення - як першопеглина соціальної динаміки (соціального руху).

Література

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности. – М.: Мысль, 1976.
2. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. - М., 1986.
3. Культурная деятельность. Опыт социологического исследования. – М., 1981.
4. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
5. Українська культура: Лекції / За ред. Д. Антоновича. – К., 1993.
6. https://pidruchniki.com/13731120/filosofiya/problema_tsinnostey_filosofiyi
7. <http://studies.in.ua/shpora-filosofy/657-66-filosofya-pro-sutnst-lyudini-potrebi-ta-nteresi-nayvazhlivsh-umovi-formuvannya-sutnost-lyudini.html>
8. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
9. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
10. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с